

MANAGEMENT FARMACEUTIC ȘI FARMACIE SOCIALĂ

CZU: 615(478)

ESENȚA ABORDĂRII SISTEMICE
ȘI EVIDENȚIEREA PROBLEMELOR
SISTEMULUI FARMACEUTIC

THE ESSENCE OF THE SYSTEMIC
APPROACH AND THE HIGHLIGHTING OF
PHARMACEUTICAL SYSTEM PROBLEMS

Stela Adauji, Vladimir Safta

Catedra de farmacie socială „Vasile Procopișin”,
Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova

Autor corespondent: stela.adauji@usmf.md

Summary. The article presents the synthesis of the basic characteristics of the systemic methodology and highlights the place, essence and practical applicability of the systemic approach. Based on the principles of the systemic approach, a number of problems faced today by the pharmaceutical system of the Republic of Moldova have been highlighted. The highlighted issues can serve as strategic research directions in order to strengthen the functionality of the pharmaceutical sector aimed at obtaining benefits for human health.

Keywords: system, systemic approach, pharmaceutical system, problems.

Rezumat. În articol se prezintă sinteza caracteristicilor de bază ale metodologiei sistemice și se evidențiază locul, esența și aplicabilitatea practică a abordării sistemice. În temeiul principiilor abordării sistemice au fost scoase în evidență un șir de probleme cu care se confruntă astăzi sistemul farmaceutic al Republicii Moldova. Problemele evidențiate pot servi ca direcții strategice de cercetare în scopul fortificării funcționalității sectorului farmaceutic orientate spre obținerea beneficiilor pentru sănătatea omului.

Cuvinte cheie: sistem, abordare sistemică, sistem farmaceutic, probleme.

INTRODUCERE

Încă în a.1994, liderii managementului pe atunci M. Meskon, M. Albert și F. Hedouri considerau că în baza abordării sistemice vor fi sintetizate noi cunoștințe și teorii, care se vor elabora și se vor manifesta în viitor [9]. Ținând cont de domeniile în cercetarea cărora astăzi se aplică abordarea sistemică, se poate afirma cu certitudine că acel viitor, la care se refereau cei trei autori menționați mai sus, a sosit. Atingerea acelor pronosticuri se datorează, că tot mai mulți cercetători contemporani conștientizează că orice obiect de studiu care reprezintă sistem sau parte componentă, element al unui sistem, poate și trebuie să se bazeze pe abordarea sistemică.

SCOPUL LUCRĂRII

Analiza sistemică a esenței abordării sistemice, principalelor ei caracteristici și, în temeiul principiilor acestei metodologii a științei – evidențierea unor probleme ale sistemului farmaceutic al Republicii Moldova.

MATERIAL ȘI METODE

Drept material a servit literatura de specialitate, legislația farmaceutică a Republicii Moldova și conținutul sistemului farmaceutic, iar în calitate de metode au fost

utilizate cea de content-analiză, analiza istorică, analiza logică, decompoziția, analiza funcționalității.

REZULTATE

Fondatori ai teoriei generale a sistemelor (TGS) și a abordării sistemice sunt considerați Al. Al. Bogdanov (1873-1928), care a pus temelia teoriei generale a organizării ca știință despre reorganizarea structurală a sistemelor și Karl Ludwig von Bertalanffy (1901-1972), biolog austriac, care, în a. 1920, pentru prima dată în istoria științei a inițiat cercetarea „*studiul organismelor ca sisteme*”. La dezvoltarea TGS și a conceptului abordării sistemice și-au adus aportul un șir de savanți (aa. 30-90 ai sec XX), inclusiv: A. Bogdanov, G. Saimon, P. Druker, N. Viner, A. Ceandler, I. Blauberg, E. Iudin, A. Sala, R. Feijin, V. Sadovski, C. Churchman, P. Kaliu, P. Glușcov *et al.* În Republica Moldova, cercetări cu aplicarea principiilor abordării sistemice au fost realizate pentru prima dată de către V.I. Kant și V.I. Procopișin (1973), V.N. Safta (1980, 1998) [5, 10, 12, 16, 22, 23].

În figura 1 se demonstrează locul abordării sistemice și a altor noțiuni utilizate în cercetări ce se realizează cu aplicarea metodologiei sistemice [2, 3, 8, 11, 21, 22].

Figura 1. Locul abordării sistemice (sistemismului) în metodologia sistemică

După cum se observă din această schemă, abordarea sistemică, de rând cu alte noțiuni caracteristice metodologiei sistemice, este parte componentă a acestei metodologii. Trebuie menționat faptul că metodologia sistemică conține două părți componente de bază, și anume: TGS și *Filozofia sistemelor*. Afară de aceasta, în cercetarea sistemelor se folosesc pe larg astfel de noțiuni ca: *Analiza sistemică*, *Principiul sistemicității*, *Analiza factorială*, *Cercetare sistemică*, *Analiza sistemică-funcțională* și altele. Aceasta se referă la teorie. Cât privește aplicabilitatea practică, toate aceste noțiuni, inclusiv *Metodologia sistemică*, *TGS*, *Filozofia sistemelor* și altele, sunt înglobate sau chiar substituite de noțiunea **ABORDARE SISTEMICĂ** sau **SISTEMISM**.

Evident că teoria nu poate fi ignorată. TGS este necesară pentru formarea bazelor teoretice generale ale cunoașterii sistemice și a metodologiei sistemice. Astfel, TGS include următoarele 4 componente de bază [4]:

- *Ontologia sistemică* – teoria generală a construcției, funcționării și dezvoltării sistemelor;
- *Gnoseologia sistemică* – teoria generală a cunoașterii sistemelor;
- *Praxiologia sistemică* – teoria generală a organizării sistemelor;
- *Metasistemologia* – metodologia dezvoltării TGS și a transpunerii rezultatelor ei în diverse domenii ale științei și practicii

Reieșind din cele 4 componente de bază ale TGS, esența abordării sistemice constă în *descrierea și controlul* complexității sistemului, fapt ce poate fi realizat datorită forței cognitive ale celor 4 postulate ale sistemismului și anume:

- *Postulatul pertinentei*: valențele oricărui fenomen, oricărei relații, eveniment sau obiect se definesc prin raportarea la intențiile implicite sau explicite ale analistului;
- *Postulatul globalității*: recomandă a considera întotdeauna obiectul sau realitatea ce trebuie cunoscute ca părți integrante și active în cadrul unui ansamblu mai cuprinzător;
- *Postulatul teleologic*: presupune a interpreta obiectul nu prin el însuși, ci prin comportamentul său;

- *Postulatul agregativității*: conform căruia orice prezentare, explicație sau analiză este partizană, (*adică este susținută de cineva*) fiind necesară, în consecință, examinarea unor soluții susceptibile de a dirija selectarea agregatelor considerate pertinente și excluderea iluziei că este posibilă analiza exhaustivă a elementelor considerate [1].

Ținând cont de aspectele menționate, se conturează următoarea definiție a abordării sistemice: „**Abordare sistemică – direcție a filozofiei și a metodologiei științei, a cunoașterii științifice speciale și a practicii corespunzătoare, la temelia cărei se află cercetarea obiectelor ca sisteme**” [16, 15, 24, 21, 18]. Ce fel de sisteme? – diverse: *sociale, naturale, politice, mecanice, economice, de sănătate, de gândire, electronice* etc, etc.

Definiția abordării sistemice sugerează cercetătorului unui sistem sau a unei părți componente ale unui sistem să abordeze următoarele 8 aspecte:

- *aspectul elemento-sistemic și al sistemo-complexității*: care sunt elementele sistemului și complexitatea lor;
- *aspectul sistemo-structural*: se reduce la evidențierea relațiilor din interiorul sistemului;
- *aspectul scopului sistemic*: stabilește necesitatea argumentării științifice a scopului general și a sarcinilor ce rezultă din el;
- *aspectul sistemo-funcțional*: pune în evidență funcțiile sistemului și orientarea lor la scopul final;
- *aspectul resurselor sistemice*: de ce resurse are nevoie sistemul pentru asigurarea bunei funcționalități;
- *aspectul sistemo-integrațional*: determină totalitatea capacităților calitative care asigură integritatea sistemului;
- *aspectul sistemo-comunicațional*: care permite evidențierea relațiilor externe ale sistemului;
- *aspectul sistemo-istoric*: permite precizarea condițiilor de formare a sistemului, etapele dezvoltării lui, starea actuală, precum și perspectiva dezvoltării [14, 17, 20, 23].

Pot fi abordate toate aceste 8 aspecte, dar poate fi supus cercetării doar un aspect sau câteva, aceasta depinde de scopul pe care și l-a pus cercetătorul.

Având în vedere cele menționate până acum, putem

afirma că o cercetare bazată pe AS se caracterizează prin următoarele 4 particularități [4, 8]:

- complexitatea obiectelor de studiu;
- dificultăți de structurizare și formalizate a obiectului de studiu;
- accent pe sinteză, pe reflectarea obiectului complex;
- rezolvarea problemelor sistemului în baza analizei multioptionale.

Așa dar, în ce constă inovația abordării sistemice în raport cu metodele tradiționale ale cunoașterii?

În *primul rând* noțiunile și principiile abordării sistemice evidențiază o realitate mai amplă în comparație cu metodele tradiționale.

În *al 2-lea rând*, abordarea sistemică conține o nouă schemă care lămurește realitatea, la baza cărei stă căutarea de mecanisme ce explică integritatea obiectelor și a tipologiei relațiilor între părțile componente.

Și în *al 3-lea rând*, este posibilă demonstrarea integrității obiectelor, a structurii și dinamicii lor [6].

În ultimele decenii abordarea sistemică tot mai des se aplică în cercetarea farmaceutică.

Direcțiile domeniului farmaceutic, cercetarea cărora se bazează pe abordarea sistemică sunt:

1. *Medicamentul și consumatorul lui.* E notoriu faptul, că organismul uman este cel mai complicat sistem biologic. Aplicarea medicamentului ca factor extern asupra acestui sistem, îl transformă în mod inevitabil în obiect al cercetării cu aplicarea abordării sistemice.
2. *Sistemul farmaceutic* ca parte componentă a sistemului de sănătate.
3. *Legislația farmaceutică* ca parte componentă a sistemului de drept.
4. *Organizația/întreprinderea farmaceutică.*
5. *Resursele umane în domeniul farmaceutic.*
6. *Securitatea farmaceutică.*
7. *Determinarea necesarului de medicamente.*

Abordarea sistemică ca metodologie se bazează pe un șir de principii (la moment – peste 30) [7, 12, 13, 19]. În prezenta cercetare, pentru evidențierea problemelor sistemului farmaceutic al RM, au fost enumerate doar acele principii, care la viziunea autorilor, sunt cele mai actuale pentru analiza sistemului farmaceutic al Republicii Moldova. Acestea sunt principiile: *Scopului final; Integrității; Optimizării; Funcționalității; Unicității; Dualității; Decentralizării; Informatizării; Legalității; Profesionalismului și al Organizării.*

Principiul scopului final. Scopul final al sistemului de sănătate, parte componentă a cărui este sistemul farmaceutic, este expus în documente de politici și este formulat astfel: „Crearea condițiilor optime pentru realizarea maximă a potențialului de sănătate al fiecărui individ pe parcursul întregii vieți și atingerea unor standarde adecvate de calitate a vieții populației”.

Totodată, scopul sistemului farmaceutic, formulat în Politica de Stat a Medicamentului, nu este orientat spre realizarea scopului final al sistemului de sănătate. Conducându-ne de cerința privind absența contradicțiilor în cadrul sistemului, scopul final al sistemului farmaceutic poa-

te fi: „Contribuții la realizarea scopului final al sistemului de sănătate prin asigurarea procesului de medicație a fiecărui individ cu medicamente și alte produse medico-farmaceutice necesare, eficiente, inofensive, de calitate conformă și accesibile.” Principiul scopului final este interdependent cu principiul dualității, deoarece sistemul farmaceutic, fiind subsistem al sistemului de sănătate, totodată este un sistem ce constă din mai multe subsisteme și fiecare din aceste subsisteme își are scopul său, la fel orientat spre scopul final al sistemului farmaceutic, iar în consecință – și al sistemului ierarhic superior – sistemul de sănătate.

Principiul unicității și cel al integrității. În RM aceste principii ar putea fi numite principiile lui PROCOPȘIN. De ce? Fiindcă profesorul Vasile Procopișin pentru prima dată în istoria farmaciei a folosit și a descris aceste principii, aplicându-le în amplasarea farmaciilor în localitățile rurale din Republica Moldova. Reglementările la acest capitol sunt:

1. Farmacia este o întreprindere farmaceutică – parte componentă a sistemului de sănătate (Art. 19 al Legii 1456/1993 și pct. 3.6 al Politicii de Stat în domeniul Medicamentului (PSM) HP 1352/2002).
2. Activitatea farmaceutică – domeniu științifico-practic al ocrotirii sănătății... (Art. 1 al Legii 1456/1993).

Dar aceasta nu trebuie să fie doar o declarație. În realitate, în ultimii ani, a dispărut colaborarea medic – farmacist, întreprindere farmaceutică – instituție medico-sanitară, activitatea cărora trebuie să fie orientată spre obținerea beneficiilor de sănătate pentru pacient.

Principiul ierarhizării. Acest principiu presupune necesitatea respectării relațiilor de subordonare în cadrul unui nivel ierarhic: AMDM – Subordonată MSMPS, iar MSMPS – Guvernului (figura 2).

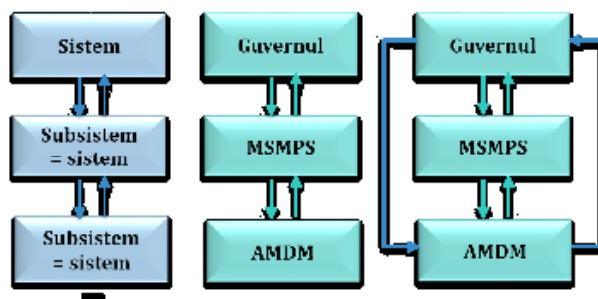

Figura 2. Principiul ierarhizării

Care este situația de facto în acest domeniu? Începând cu 6 aprilie 2017, prin Legea nr.63, AMDM este subordonată direct Guvernului. În această situație s-au intensificat disfuncționalitățile din cadrul sistemului farmaceutic:

- în acte normative farmaceutice tot mai des apare „comerțul”;
- legile 236 și 240 din 16.12.2020 sunt niște norme împotriva sănătății;
- concurență neloială acceptată tacit de organismele competente etc.

Principiul decentralizării este unul interdisciplinar.

Totodată este și o normă constituțională (Art. 109, alin.(1), CRM) și un principiu al conducerii și unul al democrației, precum și de organizare și funcționare a administrației publice. Aici trebuie de menționat faptul existenței unei neconformități cu PSM: absența rețelei farmaceutice de stat. Deci, nu e rețea – nu e decentralizare. Astăzi există o centralizare excesivă a coordonării cu sistemul farmaceutic. Existența acestei probleme generează multiple încălcări ale legislației, ineficiența controlului farmaceutic etc.

În temeiul altor principii ale abordării sistemice, cum ar fi: *al funcționalității, legalității, profesionalismului, optimizării, informatizării etc.*, suplimentar, au mai fost puse în evidență încă un șir de probleme ale sistemului farmaceutic al Republicii Moldova, inclusiv:

- implicarea personalului necalificat în activitatea farmaceutică;
- concurență neloială pe piața farmaceutică;
- ignorarea dezvoltării farmaciei clinice;
- reglementare neconformă/insuficientă a unor domenii;
- blocarea promovării GPP;
- ignorarea medicației individualizate (parțial);
- ineficiența controlului farmaceutic (cazuri);
- asigurarea informațională insuficientă a SF;
- minimizarea rolului AFRM în activitatea practică;
- pasivitatea activității AFRM;
- absența statisticii farmaceutice;
- ignorarea principiilor eticii și deontologiei profesionale;
- ignorarea normelor privind asigurarea transparenței decizionale;
- informatizarea insuficientă a societății.

Mai sunt și alte neconformități, cum ar fi: ignorarea principiului dezvoltării strategice (la moment strategia dezvoltării sistemului farmaceutic este absentă), cazuri de ignorare a conceptului utilizării raționale a medicamentelor etc.

CONCLUZIE

Abordarea sistemică este acea metodologie a cercetării farmaceutice care asigură: punerea în evidență a realității; consolidarea și eficientizarea funcționalității sistemului farmaceutic; buna calitate a produselor, proceselor și serviciilor; înlăturarea situațiilor de risc, eșec, șoc a sistemului; dezvoltarea ulterioară corectă, orientată spre realizarea eficientă a scopului final al sistemului farmaceutic și a celui ierarhic superior – al sănătății.

BIBLIOGRAFIE

1. Dumitrașcu V. Abordarea sistemică – instrument al managementului complexității. Economie teoretică și practică, Iași. <http://store.ectap.ro/articole/41.pdf>
2. Muntean S.N. Eficientizarea managementului resurselor umane... Teză de doctorat, Sibiu, 2014, Rezumat, 39 p.
3. Perez F. Abordarea conceptuală din perspectivă sistemică și procesual-organică a crizei, conflictului și securității. Buletinul Universității de Apărare „Carol I”, septembrie, 2014.
4. Алексеев П. В., Чернавский Д.С., Винограй Э. Г. Что такое системный подход. Зачем он нужен. Студенческий научный форум – 2017. <https://scienceforum.ru/2017/article/2017031116>.
5. Блауберг И.В., Юдин Э.Г. Системный подход. <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/102/642.htm>.
6. Буланова М.Б. Системный подход. Социологический словарь/ отв.ред. Г.В. Осипов, Л.Н. Москвичев. М., 2014, с.421. <http://ponjatija.ru/node/10801>.
7. Зубов Н. Сущность и принципы системного подхода. http://masters.donntu.org/2007/feht/hudoshin/library/ar_6.htm
8. Качала В.В. Основы теории систем и системного анализа. Учебное пособие для вузов. М., «Горячая линия», Телеком, 2007.
9. Мескон М., Алберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. М., Дело, 1994, 701 с.
10. Полещук И.А. Системный подход и понятие системы. Философские науки. 2014. <https://cyberleninka.ru/article/n/sistemnyy-podhod-i-ponyatie-sistemy/viewer>
11. Шагалова Т.В. Системный подход к управлению качеством на основе TQM. <http://edriju.ru/article/08-10-2018>

SURSE ELECTRONICE

12. Abordarea sistemelor. Principii. <https://ik-ptz.ru/ro/diktanty-po-russkomu-yazyku--2-klass/sistemnyi-podhod-osnovnyvaetsya-na-etapy-i-principy-sistemnogo-podhoda-v.html>
13. Abordarea sistemică a managementului organizației. <https://www.qreferat.com/referate/management/ABORDAREA-SISTEMICA-A-MANAGEMENTE936.php>
14. Abordarea sistemică ce este. <http://fap.scrieunblog.com/articles/abordarea-sistemic-a-ce-este.html>
15. Conceptul de abordare sistemică. <https://www.qdidactic.com/didactica-scoala/geografie/ecologie/conceptul-de-abordare-sistemic541.php>
16. Metodologia sistemică. Esența și destinația practică a abordării sistemice. <https://administrare.info/management/8957-metodologia-sistemic%C4%83-esen%C5%A3a-%C5%9Fi-destina%C5%A3ia-practic%C4%83-a-abord%C4%83rii-sistemic>
17. Дорренбахер К. Дж. Развитие системного подхода. <http://epizodsspace.airbase.ru/bibl/spaceage/19.htm>
18. Значение словосочетания "системный подход". <https://kartaslov.ru/%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0/%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%BD%D1%8B%D0%B9+%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D1%85%D0%BE%D0%B4>
19. Основные принципы системного подхода. <https://studfile.net/preview/1667715/page/7/>
20. Системный подход – наука. https://science.wikia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%BD%D1%8B%D0%B9_%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D1%85%D0%BE%D0%B4
21. Системный подход в философии. <https://iphlib.ru/library/collection/newphilenc/document/HASH6743a0d-47bb13eeacfee67>
22. Системный подход и его развитие. <https://zaochnik.com/spravochnik/ekonomika/teorija-organizatsii/sistemnyj-podhod/>
23. Системный подход. Wikipedia. <https://ru.wikipedia.org/wiki>
24. Системный подход. Теория. (Гуманитарный портал). <https://gtmarket.ru/concepts/7095>